

MESTSKÝ ÚRAD V ŽILINE

Materiál na rokovanie pre
Mestskú radu v Žiline

Číslo materiálu: ____/2016

K bodu programu

OCENENIE OSOBNOSTÍ MESTA ŽILINA

Materiál obsahuje:

Materiál prerokovaný:

1. Návrh uznesenia
2. Dôvodová správa
3. Materiál – Ocenenie osobností mesta Žilina za rok 2016

Predkladá:

Ing. Patrik Groma
prvý zástupca primátora Mesta Žilina

Zodpovedný za vypracovanie:

Ing. Patrik Groma
prvý zástupca primátora Mesta Žilina

Žilina, august 2016

NÁVRH NA UZNESENIE

Mestská rada v Žiline

I. odporúča mestskému zastupiteľstvu na jeho najbližšom zasadnutí schváliť a udeliť

1. ocenenie osobností mesta Žilina - čestné občianstvo mesta Žilina „in memoriam“
  - a) Viktor Krupec,
  - b) Gejza Salay,
  - c) Muriel Pagetová.
  - d) Mykola Černyš

DÔVODOVÁ SPRÁVA

Nominácie sú na základe odporúčaní odbornej verejnosti pri výskume histórie mesta Žilina. Ide najmä o zabudnuté osobnosti žilinskej histórie, ktoré sa svojou vytrvalou prácou, neodmysliteľne nielen vo svojej dobe, zaradili medzi velikánov kultúrneho a spoločenského života. Je dôstojné sa im symbolicky poďakovať aspoň takýmto ocenením - Čestné občianstvo mesta Žilina „in memoriam“.

MATERIÁL

OCENENIE OSOBNOSTÍ MESTA ŽILINA

Čestné občianstvo mesta Žilina „in memoriam“ navrhujeme udeliť osobnostiam:

Viktor KRUPEC

Narodil sa 1. novembra 1884 v Žiline, zomrel 3. októbra 1965 v Bratislave. Študoval u prof. Kazimierza Pochwalského na Akadémii výtvarných umení vo Viedni a Vojenskej akadémii v Mödlingu pri Viedni (1918). Do 1918 bol dôstojníkom vojenského zemepisného ústavu, potom pôsobil ako výtvarník vo Viedni. Maliarsku zručnosť získal pri kresbe vojenských máp, neskôr sa venoval voľnej maľbe a kresbe, predovšetkým portrétom, krajine, kvetinovým zátišiam a žánrovým výjavom. Od 1924 pôsobil v Žiline a od 1941 v Bratislave, kde tiež vystavoval portréty, kytice a impresívne krajiny (bratislavské mestské veduty, parkové partie a žánrové obrázky z ciest po Slovensku). Vyjadroval sa realistickou maľbou, nadväzoval na stredoeurópsky luminizmus a sústreďoval sa na vyjadrenie vzťahov medzi svetlom a tieňom, uplatňoval žiarivú až ostrú farebnosť. Charakterizovalo ho kartograficky presné podanie tvaru a detailu, vyznačujúce sa presnou kresbou a dokumentárnou vernosťou. V tomto zmysle sa jeho diela niekedy pohybujú na hranici fotografických reflexií.

Zúčastňoval sa výstav slovenskej Umeleckej besedy, Spolku a neskôr Zväzu slovenských výtvarných umelcov a kolektívnych výstav vo Viedni, Varšave, Krakove a v New Yorku (1938). V Žiline bol vyhľadávaným autorom portrétov v miestnych rodinách, a taktiež výtvarne zvečnil zaujímavé partie z mesta a jeho okolia.

Samostatné výstavy - 1924 – Žilina, 1936 – Bratislava, 1961 – Bratislava (súhrnná výstava).

Výber z diela - oltárny obraz svätých Cyrila a Metoda v kaplnke v Závodí či výzdoba dnes už zničenej Kaplnky sv. Jozefa robotníka na Kysuckej ceste pri Slovene.

Kostol sv. Barbory v Žiline (olej, 1926, v majetku SNG)

Gazda (olej, 1924, v majetku mesta Žilina)

Gejza Salay (Géza Szalay)

Narodil sa 5. júla 1902 v Žiline (pozn. v literatúra sa uvádzajú rôzne dátumy narodenia a úmrtia, uvádzame ich podľa správnosti). Študoval na Uhorskej kráľovskej štátnej hlavnej reálnej škole v Žiline, potom sochárstvo, a to najskôr na Vysokej umelecko-priemyslovej škole (prof. Mařatka, Štipl), a potom v rokoch 1923 až 1926 maliarstvo na Akadémii výtvarných umení v Prahe (prof. J. Obrovský, Kratochvíl). Pôsobil dvadsaťsedem rokov ako profesor kreslenia, deskriptívnej geometrie a matematiky na gymnáziách v Kežmarku, Žiline, Nových Zámkoch a v Bratislave. Od roku 1933 žil v Bratislave. V medzivojnovom období bol členom Spolku slovenských umelcov a Umeleckej besedy, po vojne zas členom združenia slovenských umelcov Bohúň. Po roku 1949 sa stal členom Zväzu slovenských výtvarných umelcov.

V tvorbe sa venoval maľbe figurálnych kompozícií a portrétov dedinských krojovaných postáv. Bol žánrovým realistom, maľoval idealizované výjavy zo slovenského folklóru a histórie. Po roku 1945 sa sústredil na námety zo SNP a zo súčasného života, ktoré podával prísne realisticky. Maliar zomrel po ťažkej chorobe 11. mája 1963 a je pochovaný na Martinskom cintoríne v Bratislave. V súčasnosti takmer zabudnutý žilinský výtvarník má na tomto cintoríne iba strohý hrob.

Samostatné výstavy: 1927 – Žilina, 1930 – Nové Zámky, 1957 (Jubilejná výstava obrazov) a 1983 – Bratislava

Ocenenia: 1954 – 2. cena v súťaži k 10. výročiu SNP

Cigánsky tábor

Šachisti

Muriel Pagetová (1876 – 1938)

V roku 1919 anglickou misiou Červeného kríža v Žiline, pod vedením lady Muriel Paget, bol zakúpený kaštieľ v Bytčici. V ňom sa zriadila detská ozdravovňa pod názvom Klinika pre deti Žilina, ktorá sídlila v prístavbe kaštieľa a slávnostne ju otvorili 25. 2. 1921 o 14.00 hod.

Muriel Pagetová sa počas 1. svetovej vojny spoznala na Sibíri s prezidentom Masarykom, ktorého týždeň sprevádzala na jeho cestách a od tej doby sa začala zaujímať o Čechoslovákov. Vo februári 1919 prišla do Československa a keď sa dozvedela o zúboženom stave detí, začala im pomáhať. Usporiadala v Anglicku nielen zbierky oblečenia, ale aj ich šítia pre čechoslovenské deti. Taktiež získala rôzne fondy na svoju prácu a už v marci 1919 prišla so svojou misiou na Slovensko. Zriadila rekonvalescentný domov v Košiciach, detský domov v Modre, výdajne stravy pre deti v Žiline, Vrútkach, Užhorode a Ružomberku a tri kuchyne v Turzovke a v jej horských lokalitách. Keď vypukol na Slovensku škvrnitý týfus, zriadila v Turzovke infekčnú nemocnicu, kde sa nakazila a prišla o život i členka anglickej misie ošetrovateľka m. Callumová. V roku 1920 Muriel Pagetová sústredila svoju činnosť v okolí Čadce a Žiliny, pričom sa trvalo zapísala do histórie otvorením detskej nemocnice v Bytčici. Nemocnica bola zriadená v objekte kaštieľa zakúpeného Československým Červeným krížom a najmä získala peniaze z fondov na jej prevádzku na 1 rok a Liga Červených krížov v Ženeve ju po celý rok viedla. V roku 1921 zriadila v chudobných krajoch severného Slovenska 16 detských zdravotníckych staníc (Žilina, Čadca, Turzovka, Makov, Veľká Bytča, Rajec, Považská Bystrica, Mariková, Fačkov, Dolný Kubín, Zázrivá, Námestova, Tvrdošín, Spišská Nová Ves, Prešov a Kremnica), ktoré poskytovali matkám rady, ako zaobchádzať s dojčatami či im poskytovali lieky, šatstvo, mydlo a ošetrovanie. Za rok bolo v staniciach ošetrovaných 7116 detí a 1032 matiek pri 22 326 ošetrovaniach a 12 616 lekárskech návštevách. Činnosť staníc s detskou starostlivosťou na Slovensku povzbudili i

slávnosti „Týždne nemluvnat“, ktoré organizovala Lady Pagetová v auguste 1921 po celom Slovensku. Detské stanice prevzal od 1. januára 1922 Československý Červený kríž aj s odkazom vzornej anglickej práce. V rokoch 1920 až 1921 pracovala Pagetová súbežne aj v pobaltských krajinách, kam odišla po trojročnej práci na Slovensku vo februári 1922. Vo vtedajších novinách sme sa dočítali: „Jej odchod sprevádzalo vrúcne poďakovanie za priekopnícku sociálnu prácu na Slovensku a zostala po nej okrem veľkého diela i osobná pamiatka energetickej organizátorky, ktorá našla zmysel života v práci pre druhých.“

Mykola Černyš

Narodil sa 11. októbra 1941 v Jaropovoči (Žytomyrská oblasť) na Ukrajine. V rokoch 1960 až 1964 študoval na Umeleckej vysokej škole Stroganova v Moskve. Po skončení štúdia pracoval vo Výtvarnom fonde umelcov Ukrajiny. Pri formovaní jeho umeleckej cesty stál maliar a ikonopisec Avraam Osadčij. Vo výtvarnej tvorbe sa predovšetkým venoval dreveným reliéfom, ale i keramike, kresbe či grafike. Od roku 1975 žil a pôsobil v Žiline kde aj 26. apríla 1989 zomrel. Posledná rozlúčka s grafikom a sochárom sa uskutočnila dňa 3. mája 1989 v Žiline.

Diela v Žiline:

- e) Strom života - plastika sa nachádza vo vestibule ZŠ Karpatská na Vlčinciach,

- f) Slovanka – drevená socha sa nachádza na sídlisku Hliny V v parčíku pri križovatke Hečkovej a Poľnej ulice,

- g) bez zistené názvu – zničená plastika sa nachádzala na stene jedného dnes už zbúraného objektu žilinskej mliekarne Laktis na rozhraní Dlhej a Bytčickej ulice,

- h) a iné,